

Instytut Legislacji i Prac Parlamentarnych
Naczelnej Rady Adwokackiej

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa
tel. 22 505 25 02, fax 22 505 08
e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

Warszawa, dnia 27 lutego 2025 r.

NRA.12-SM-2.2.2025

Pani
Beata Dolniak
Przewodnicząca Komisji
Nadzwyczajnej ds. zmian
w kodyfikacjach

Szanowna Pani Przewodnicząca,

w nawiązaniu do posiedzenia Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach, które odbyło się w dniu 4 lutego 2025 r., uprzejmie przekazuję w załączeniu opinię prawną Instytutu Prac Parlamentarnych i Legislacyjnych Naczelnej Rady Adwokackiej dotyczącą zagadnień omawianych w punkcie II porządku obrad, tj. dyskusji na temat skutecznej walki w Internecie z hejtem – czy „ślepy pozew” jest sposobem na rozwiązanie tego problemu.

Z poważaniem,

Dyrektor
Instytutu Legislacji i Prac Parlamentarnych
przy Naczelnej Radzie Adwokackiej

adw. Dorothea Kulikowska

**Instytut Legislacji i Prac Parlamentarnych
Naczelnej Rady Adwokackiej**

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

tel. 22 505 25 02, fax 22 505 08

e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

NRA.12-SM-2.2.2025

Opinia prawna

w przedmiocie rozwiązań legislacyjnych zaproponowanych
w poselskim projekcie ustawy
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
oraz niektórych innych ustaw
(druk sejmowy nr 728)

sporządzona przez:
adw. Macieja Obrębskiego

Warszawa, dnia 26 lutego 2024 roku

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów	3
Przedmiot opinii.....	5
Zastrzeżenia	5
§ 1. Uwagi wstępne	6
§ 2. <i>Ratio</i> Projektu	6
§ 3 Analiza projektowanych rozwiązań.....	7
§ 3.1. Wprowadzenie dodatkowego postępowania odrębnego w przepisach k.p.c. – uwagi ogólne.....	7
§ 3.2. Usunięcie wymogu formalnego pozwu w postaci obowiązku podania imienia i nazwiska albo nazwy lub adresu pozwanego oraz dodatkowe wymogi formalnego pozwu w postępowaniu odrębnym.....	8
§ 3.3. Obowiązki sądów powszechnych, usługodawców oraz przedsiębiorców telekomunikacyjnych w zakresie postępowania w sprawie ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznanej tożsamości.....	12
§ 5. Konkluzje.....	17

Wykaz ważniejszych skrótów

Użyte w niniejszej Opinii skróty lub określenia oznaczają:

DSA – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 roku w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) (Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 277, str. 1 ze zm.);

Dyrektywa ws. SLAPP – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 roku w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywiście bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowań sądowymi ("strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej") (Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069);

Dzień sporządzenia opinii – dzień uwzględniający stan faktyczny oraz prawny będący podstawą wydania niniejszej opinii – tj. 5 lutego 2025 roku;

EKPCz – Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. nr 61 poz. 284 ze zm.);

ETPCz – Europejski Trybunał Praw Człowieka;

k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 roku poz. 1360 ze zm.);

k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 roku poz. 1805 ze zm.);

Konstytucja – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm.);

Opinia – niniejsza opinia;

p.k.e. – ustawa z dnia 12 lipca 2024 roku - Prawo komunikacji elektronicznej (Dz. U. poz. 1221).

Projekt – poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk numer 728; w opinii również jako **Nowelizacja**);

Projektodawca – grupa posłów, autorów omawianego Projektu (w opinii również jako **Wnioskodawca**);

Rada – Naczelna Rada Adwokacka, jako zlecająca Opinię;

RODO – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, str. 1 z późn. zm.);

TK – Trybunał Konstytucyjny;

TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej;

UE – Unia Europejska;

u.k.s.c. – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 roku poz. 959 ze zm.);

u.ś.u.d.e. – ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 roku poz. 1513 ze zm.);

ZTP – załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku poz. 283).

Przedmiot Opinii

Przedmiotem niniejszej opinii są rozwiązania legislacyjne zaproponowane w poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 728). Opinia będzie miała na celu ocenę zgodności Projektu z Konstytucją, prawem Unii Europejskiej oraz wiążącym Rzeczpospolitą Polską prawem międzynarodowym, a także wskazanie praktycznych konsekwencji implementacji projektowanych zmian do polskiego systemu prawnego.

Zastrzeżenia

- I. Niniejsza opinia została sporządzona na zlecenie Instytutu Legislacji i Prac Parlamentarnych Naczelnej Rady Adwokackiej.
- II. Opinia została przygotowana i opracowana według najlepszej wiedzy i doświadczenia zawodowego posiadanych przez jej autora, niemniej, poglądy oraz linia orzecznicza zarówno Trybunału Konstytucyjnego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej mogą ulec zmianie. Nie jest zatem wykluczone, iż przedstawione konkluzje odnośnie zgodności Projektu z Konstytucją oraz prawem Unii Europejskiej nie zostaną przez wymienione organy podzielone.
- III. Opinia uwzględnia stan Projektu na dzień 5 lutego 2025 roku, tj. na dzień jego wniesienia przez Komisję Ustawodawczą do Marszałka Senatu

§ 1. Uwagi wstępne

- (1) Projekt został wniesiony dnia 30 sierpnia 2024 roku na ręce Marszałka Sejmu przez grupę posłów. Do reprezentacji wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy został upoważniony poseł Łukasz Osmalak.
- (2) Uzasadnienie projektu ustawy zostało następnie uzupełnione pismem z dnia 10 października 2024 roku.
- (3) Dnia 15 października 2024 roku roku Projekt został skierowany do I czytania na posiedzeniu Sejmu.
- (4) Dnia 5 listopada 2024 roku Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu skierował pismo do Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej z prośbą o sporządzenie opinii w przedmiocie rozwiązań zaproponowanych w Projekcie.
- (5) Dnia 7 listopada 2024 roku odbyło się I czytanie Projektu na 21. posiedzeniu Sejmu X kadencji. Projekt został skierowany do dalszych prac do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.
- (6) Projekt przewiduje dodanie działu IX w księdze pierwszej tytule siódmym k.p.c. pod nazwą „Postępowanie w sprawie ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznaney tożsamości” (art. 1 Projektu), a nadto – wprowadzenie zmian w przepisach art. 18 u.ś.u.d.e. i dodanie po nich art. 18a i art. 18b (art. 2 Projektu) Projekt przewiduje również zmianę przepisu art. 386 ust. 1 pkt 1 p.k.e. oraz dodanie do p.k.e. przepisu art. 405a (art. 3 Projektu). Projekt nie zawiera przy tym przepisów przejściowych. Projektodawca przewidział 12-miesięczny okres *vacatio legis* (art. 4 Projektu).

§ 2. Ratio Projektu

- (7) Z uzasadnienia wynika, że wprowadzenie zmian legislacyjnych przewidzianych Projektem powodowane jest tym, że *„Internet stał się przestrzenią, w której cyberprzemoc oraz hejt stały się powszechne”*. Projektodawca diagnozuje, że w przypadku naruszeń dóbr osobistych dokonywanych w przestrzeni cyfrowej problematyczne jest zidentyfikowanie sprawców tych naruszeń. Jak wskazuje w uzasadnieniu Projektu, *„aktualny stan prawny w Polsce nie dostarcza wystarczających narzędzi do ochrony osób poszkodowanych naruszeniami dóbr osobistych w Internecie.”*. Jednocześnie powołuje

przepisy art. 126 § 1 i 2 k.p.c. jako stanowiące przeszkodę w dochodzeniu roszczeń przeciwko osobom nieznanym poszkodowanemu z imienia i nazwiska, które dokonują anonimowych naruszeń dóbr osobistych w Internecie.

- (8) W uzasadnieniu Projektu wskazano, iż wprowadzenie instytucji „ślepego pozwu” umożliwi skorzystanie ofiarom takich naruszeń z przewidzianego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP prawa do sądu.

§ 3 Analiza projektowanych rozwiązań

§ 3.1. Wprowadzenie dodatkowego postępowania odrębnego w przepisach k.p.c. – uwagi ogólne

- (9) Zasadniczą zmianą legislacyjną przewidzianą w Projekcie jest wprowadzenie dodatkowego postępowania odrębnego, to jest postępowania *„w sprawie ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznanej tożsamości”*. Projekt przewiduje dodanie art. 505⁴⁰ k.p.c., w którego § 1 proponuje się określenie zakresu zastosowania dalszych proponowanych przepisów do spraw o ochronę dóbr osobistych *„jeżeli do ich naruszenia doszło drogą elektroniczną, a powód nie zna imienia i nazwiska albo nazwy lub adresu miejsca zamieszkania albo siedziby pozwanego, który naruszył jego dobra osobiste”*.
- (10) W uzasadnieniu Projektu dla określenia pisma inicjującego postępowanie na podstawie proponowanych rozwiązań posłużono się nazwą „ślepy pozew” lub „instytucja »ślepego pozwu«”, które będą również używane w niniejszej Opinii.
- (11) Przed przystąpieniem do zasadniczej części analizy dotyczącej Projektu należy wskazać, że proponowane rozwiązanie stanowi kolejną w ostatnich latach próbę rozszerzenia katalogu postępowań odrębnych w k.p.c. W ostatnich latach wprowadzono do niego postępowania: z udziałem konsumentów (dodane ustawą z dnia 9 marca 2023 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. poz. 614) oraz w sprawach własności intelektualnej (ustawa z dnia 13 lutego 2020 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. poz. 288 ze zm.) oraz przywrócono do k.p.c. odrębne postępowanie w sprawach gospodarczych (ustawa z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. poz. 1469 ze zm.).

- (12) Jednocześnie z informacji prasowych wynika, że Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego postuluje zniesienie odrębnych postępowań w sprawach gospodarczych oraz w sprawach z udziałem konsumentów¹. Nie sposób oprzeć się wrażeniu, że działania ustawodawcy – których wyrazem jest także omawiany Projekt – mają charakter nieprzemyślany i pozbawiony szerszego spojrzenia na cały system prawa. Częste i kazuistyczne zmiany przepisów powodują, że w odniesieniu do podobnych stanów faktycznych, zaistniałych w nieodległym czasie, zastosowanie znajdują różne normy prawne. Budzi to poczucie niestabilności prawa, a w konsekwencji nie rodzi zaufania jednostki do państwa i tworzonego przez nie prawa (por. B. Stępień-Załuśka, *Stabilność prawa. Zadanie na dziś czy na wczoraj?*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2017, nr 12, s. 16).
- (13) Nadto, wprowadzenie kolejnego postępowania odrębnego do k.p.c. nie wydaje się być przemyślane z punktu widzenia systemowego. Projektodawca nie wyjaśnia, dlaczego zdiagnozowany problem należy rozwiązać właśnie w taki sposób, tym bardziej, że zgodnie z projektowanym art. 505⁴³ k.p.c. po uzyskaniu danych pozwanego sąd ma rozpoznawać sprawę według przepisów ogólnych. Tak sformułowany przepis sugeruje zatem, że w istocie nie mamy do czynienia z odrębnym postępowaniem, lecz z dodatkowym etapem zwyczajnego postępowania, następującym przed doręczeniem pozwu i powstaniem stanu zawisłości sporu.
- (14) Trzeba również zauważyć, że nazwa nadana nowemu działowi nie w pełni oddaje treść projektowanych przepisów. W istocie nie chodzi bowiem o ochronę dóbr osobistych w każdym przypadku, w którym poszkodowany nie zna tożsamości sprawcy naruszeń, a jedynie – gdy do naruszenia dóbr osobistych doszło drogą elektroniczną. W tym zakresie Projekt nie spełnia wymogów prawidłowej legislacji (§ 20 ust. 2 ZTP).

§ 3.2. Usunięcie wymogu formalnego pozwu w postaci obowiązku podania imienia i nazwiska albo nazwy lub adresu pozwanego oraz dodatkowe wymogi formalne pozwu w postępowaniu odrębnym

¹ Źródło: <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/odrebne-procedury-sadowe-dla-biznesu-i-konsumentow-do-likwidacji.528570.html>

- (15) W obecnym stanie prawnym powód ma obowiązek wskazania w pozwie imienia i nazwiska albo nazwy pozwanego oraz jego adresu dla doręczeń (art. 126 § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 126 § 2 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 187 § 1 *in principio* k.p.c.).
- (16) Projektowane rozwiązanie polega na usunięciu tego obowiązku w nowym postępowaniu odrębnym; zamiast tego w pozwie pozwany ma być określony jako „osoba nieznana” (proponowany art. 505⁴⁰ § 3 k.p.c.).
- (17) Sam sposób sformułowania tego przepisu nie budzi wątpliwości w świetle zamierzonego celu regulacji. Projektodawca mógłby jedynie rozważyć usunięcie cudzysłowu, w który ujęte jest wyrażenie „osoba nieznana”, aby w drodze nazbyt formalistycznej wykładni językowej nie dochodziło do zwrotów pozwów, w których powód posłuży się innym, tożsamym wyrażeniem.
- (18) Dodatkowym wymogiem formalnym pozwu w projektowanym postępowaniu odrębnym ma być wniosek o zobowiązanie podmiotu świadczącego usługi drogą elektroniczną, za pośrednictwem którego doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, do wskazania danych pozwanego w oparciu o podane przez powoda informacje. Wniosek powinien zawierać oznaczenie usługodawcy, za pośrednictwem którego doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, a także wskazanie, w jaki sposób doszło do naruszenia tych dóbr oraz *„nazwę profilu lub login pozwanego, o ile wskazanie takich danych jest możliwe”* (proponowany art. 505⁴¹ § 1 k.p.c.).
- (19) Projekt przewiduje także dodatkowe obowiązki powoda w zakresie dowodowym, nakazując dołączyć do pozwu czytelne odwzorowanie publikacji naruszającej dobra osobiste powoda *„(...) sporządzone w formie zapisu elektronicznego umieszczonego na nośniku danych oraz w formie wydruku przedstawiającego skopiowany obraz ekranu z widocznym adresem URL, o ile wskazanie adresu URL jest możliwe, oraz datą i godziną”*.
- (20) Jak się wydaje, projektowany obowiązek ma charakter wymogu formalnego pozwu w postępowaniu odrębnym w sprawie ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznanej tożsamości. Brak dołączenia owego „czytelnego odwzorowania publikacji” powinien zatem skutkować wezwaniem do uzupełnienia braków pod rygorem zwrotu pozwu lub zwrotem pozwu, jeżeli został on wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej (art. 130 § 1 oraz art. 130¹ § 1 k.p.c.).

- (21) Trzeba zauważyć, że zgodnie z art. 308 k.p.c. dowody z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹, w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów. W literaturze wskazuje się, że przepis ten obejmuje w szczególności zrzuty ekranu (*screeny*) (np. A. Turczyn, *Komentarz do art. 308 [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2022, LEX oraz cyt. tam orzecznictwo). Na temat wartości dowodowej wpisów w Internecie wypowiadał się także Sąd Unii Europejskiej w wyroku z dnia 20 października 2021 roku, T-823/19, JMS Sports sp. z o.o. przeciwko Urzędowi Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej, nie odmawiając im *a priori* przymiotu wiarygodnych środków dowodowych.
- (22) Wobec już istniejącej w postępowaniu na zasadach ogólnych możliwości prowadzenia dowodu ze zrzutów ekranu czy innych podobnych środków dowodowych, w ocenie autora niniejszej Opinii nie wydaje się konieczne tak szczegółowe precyzowanie obowiązków dowodowych powoda.
- (23) Dodatkowo Projektodawca zdaje się nie zauważać możliwości naruszenia dóbr osobistych w formie nieutralnej w postaci tekstu czy statycznego obrazu, w szczególności poprzez wypowiedź ustną, nagraną w formie audio lub audio-wideo. Współczesne serwisy społecznościowe (np. X, Discord, YouTube, Instagram) umożliwiają publikowanie anonimowo (pod pseudonimem) i publicznie nagrań audio lub audio-wideo, w których bezsprzecznie mogą być rozpowszechniane treści stanowiące naruszenie dóbr osobistych osób trzecich.
- (24) W analizowanym przepisie Projektu posłużono się przy tym koniunkcją (na co wskazuje spójnik „oraz”, co oznacza, że konieczne jest dołączenie zarówno nośnika danych, jak i wydruku „skopiowanego obrazu ekranu”. Literalna wykładnia projektowanego przepisu art. 505⁴¹ § 2 k.p.c. daje więc przesłanki do twierdzenia, że w przypadku naruszenia dóbr osobistych w opisywanej wyżej formie nie jest możliwe spełnienie wymogu formalnego w postaci „czytelnego odwzorowania publikacji”, a tym bardziej dołączenia wydruku przedstawiającego obraz ekranu – w taki sposób, by sąd rozpoznający sprawę mógł *prima facie* ocenić, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych. Trudno przyjąć, by Projektodawcy chodziło o taki efekt zmian legislacyjnych.

- (25) Nadto, do naruszenia dóbr osobistych może dojść w trakcie transmisji na żywo (tzw. *live'a*), których przeprowadzanie umożliwia wiele współczesnych serwisów społecznościowych (np. Facebook, X, Instagram, TikTok). Taka transmisja może docierać jednocześnie do nawet milionów użytkowników, co powoduje potencjalnie znaczący rozmiar krzywdy spowodowanej naruszeniem dóbr osobistych. Jednocześnie, późniejsza dostępność nagrania transmisji na żywo zależy wyłącznie od jej autora². Proponowany przepis art. 505⁴¹ § 2 k.p.c. faktycznie wyłącza więc możliwość uzyskania danych sprawcy naruszenia dokonanego w toku opisaney wyżej transmisji na żywo. Nie będzie on bowiem w stanie spełnić przewidzianego w tym przepisie wymogu formalnego, chyba że – antycypując możliwość naruszenia jego dóbr osobistych – dokona zapisu owej transmisji na żywo. Trudno jednak przyjąć, by taki zamysł przyświecał Projektodawcy.
- (26) Z praktycznego punktu widzenia problematyczny może być również obowiązek dołączenia do pozwu zapisu elektronicznego publikacji na nośniku danych. Z doświadczenia zawodowego autora niniejszej Opinii wynika, że niejednokrotnie sądy powszechne nie mogą odczytać plików w określonych formatach danych, względnie nie są w stanie odtworzyć konkretnego rodzaju nośnika (np. *pendrive*) z uwagi na brak możliwości technicznych lub wymogi cyberbezpieczeństwa.
- (27) Biorąc pod uwagę powyższe uwagi, należy postulować rezygnację z wymogu formalnego przewidzianego w przepisie art. 505⁴¹ § 2 k.p.c. Wystarczającym rozwiązaniem byłoby ograniczenie obowiązku powoda do uprawdopodobnienia naruszenia dóbr osobistych oraz uprawdopodobnienia braku możliwości samodzielnego ustalenia danych osobowych sprawcy tego naruszenia. Takie rozwiązanie korelowałoby z przyjętym w postępowaniu zabezpieczającym (zob. art. 730¹ § 1 k.p.c.), a nadto – byłoby dostosowane do szerszego spektrum publikacji, które mogą naruszać dobra osobiste. Możliwym rozwiązaniem byłoby także przyjęcie ustawowego domniemania związanego z brakiem możliwości samodzielnego ustalenia danych osobowych sprawcy naruszenia, jeżeli zostało ono dokonane w Internecie pod pseudonimem.

² Zob. np. <https://www.facebook.com/business/help/3579146952128313?id=1123223941353904>

§ 3.3. Obowiązki sądów powszechnych, usługodawców oraz przedsiębiorców telekomunikacyjnych w zakresie postępowania w sprawie ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznanej tożsamości

- (28) Projekt przewiduje, że w terminie 7 dni od dnia złożenia pozwu sąd występuje do usługodawcy, za pośrednictwem którego doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, o nadesłanie wszystkich posiadanych danych pozwanego oraz wskazanie przedsiębiorcy telekomunikacyjnego, będącego dostawcą systemu teleinformatycznego dla pozwanego (projektowany art. 505⁴² § 1 k.p.c.). Sąd ma przy tym pouczać usługodawcę o nałożeniu kary grzywny w przypadku nieprzekazania wszystkich posiadanych danych w wyznaczonym terminie. Usługodawca ma przekazywać dane pozwanego oraz dane przedsiębiorcy telekomunikacyjnego w terminie 7 dni od dnia doręczenia mu żądania sądu. Następnie, po uzyskaniu danych przedsiębiorcy telekomunikacyjnego sąd ma występować do niego o udostępnienie danych pozwanego.
- (29) Nieusprawiedliwione uchylenie się od nadesłania wszystkich posiadanych przez usługodawcę lub przedsiębiorcę telekomunikacyjnego danych ma skutkować karą grzywny w wysokości od stu tysięcy do miliona złotych (projektowany art. 505⁴² § 5 k.p.c.).
- (30) Wraz z projektowaną nowelizacją k.p.c. Projektodawca proponuje zmiany w u.ś.u.d.e. i p.k.e. dotyczące obowiązków i uprawnień dotyczących przetwarzania przez usługodawców i przedsiębiorców telekomunikacyjnych danych osobowych odpowiednio: usługobiorców i podmiotów korzystających z publicznie dostępnej usługi telekomunikacyjnej.
- (31) Projektodawca proponuje także dodanie obowiązku przechowywania przez usługodawcę danych usługobiorcy na jego koszt przez okres sześciu miesięcy od dnia ich wprowadzenia do systemu teleinformatycznego (projektowany art. 18a ust. 1 u.ś.u.d.e.), a w przypadku osób „dopuszczających się naruszenia dóbr osobistych użytkowników” – obowiązku przechowywania i zabezpieczenia wskazanych danych przez okres nie krótszy niż dwanaście miesięcy.
- (32) Po pierwsze, należy odnieść się do terminów wskazanych w Nowelizacji. W uzasadnieniu Projektu Wnioskodawca wskazał, iż siedmiodniowy termin na podjęcie

działań przez sąd „ma za zadanie przyspieszyć postępowanie oraz przeciwdziałać sytuacjom, w których to uzyskanie danych od przedsiębiorców telekomunikacyjnych oraz usługodawców będzie niemożliwe z uwagi na przekroczenie obowiązkowego okresu retencji danych”.

- (33) Opiniujący zwraca uwagę, że aktualnie w sądach okręgowych – właściwych do rozpoznawania spraw w oparciu o projektowane przepisy – sam czas potrzebny na wylosowanie sędziego-referenta sprawy niejednokrotnie przekracza siedem dni.
- (34) Mimo postulowanego obowiązku wystąpienia o nadesłanie danych pozwanego czy przedsiębiorcy telekomunikacyjnego w 7-dniowym terminie, jego realizacja w ocenie autora Opinii wydaje się zupełnie nierealna i może jedynie narażać Skarb Państwa na odpowiedzialność odszkodowawczą za jego naruszenie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 7 maja 2008 roku, II CSK 660/07; P. Jadłowski, *Naruszenie przez sąd terminu instrukcyjnego w postępowaniu cywilnym jako podstawa odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2017, nr 10).
- (35) Nadto, wprowadzenie tak krótkiego terminu, który z wysokim prawdopodobieństwem nie będzie przez sąd dotrzymany, rodzić będzie po stronie poszkodowanych naruszeniem dóbr osobistych w Internecie jedynie brak zaufania do państwa i jego organów, a w szczególności – wymiaru sprawiedliwości.
- (36) Po drugie, zasadnicze wątpliwości budzi konstrukcja polegająca na obowiązku wystąpienia przez sąd do usługodawcy w celu pozyskania danych „anonimowego” pozwanego bez jakiegokolwiek weryfikacji merytorycznej pozwu.
- (37) W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wywiedziono z treści art. 10 EKPCz prawo do anonimowej wypowiedzi, która ma służyć ochronie interesu publicznego, a także ochronie źródeł dziennikarskich (por. M.A. Nowicki, *Komentarz do art. 10 [w:] Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i cyt. tam orzecznictwo*). To prawo nie ma oczywiście charakteru bezwzględnego; nie może w szczególności chronić anonimowych internautów przed odpowiedzialnością za naruszenia dóbr osobistych, co wynika również z pozytywnego obowiązku państwa, wywodzonego z art. 8 EKPCz, dotyczącego stworzenia systemu ochrony praw ofiar naruszeń wyrządzanych przez treści „anonimowe” (zob. na ten temat J. Kulesza, *Prawo do anonimowej wypowiedzi a prywatna cenzura Internetu w Polsce*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 6, s. 37-38 i cyt. tam orzecznictwo).

- (38) Analiza Nowelizacji daje przesłanki do stwierdzenia, że Projektodawca nie wyważył dwóch opisanych wyżej obowiązków państwa, przydając prymat jedynie ochronie osób potencjalnie poszkodowanych treściami publikowanymi anonimowo. Lektura uzasadnienia wskazuje, że Wnioskodawca nie pochylił się nad ewentualnymi konsekwencjami ujawnienia danych osoby publikującej w Internecie anonimowo.
- (39) Trzeba bowiem zauważyć, że Projekt nie zapewnia żadnych gwarancji wykorzystania przez powoda danych, pozyskanych w zainicjowanym przeciwko „osobie nieznanej” postępowaniu cywilnym, wyłącznie na potrzeby tego postępowania. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której z opisywanej instytucji mógłby skorzystać choćby pracodawca zamierzający ustalić autora internetowych wpisów sygnalizujących nieprawidłowości w jego zakładzie pracy. Wypada zauważyć, że ustawa z dnia 14 czerwca 2024 roku o ochronie sygnalistów (Dz. U. poz. 928) w art. 8 ust. 1 zapewnia gwarancję anonimowości sygnalisty.
- (40) Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z Projektem, na etapie uzyskania przez powoda informacji o danych pozwanego, ten ostatni nie wie o toczącym się postępowaniu. W konsekwencji nie ma świadomości, że jego dane – w tym adres zamieszkania – zostały udostępnione osobie trzeciej. Nie ma więc możliwości na przygotowanie się na ewentualne konsekwencje z tym związane, w tym działania odwetowe czy inne niedogodności niepozostające w bezpośrednim związku z postępowaniem sądowym.
- (41) Marginalnie wypada zauważyć, że dodatkową niedogodnością dla osoby, której dane zostaną ujawnione, może być już sam fakt prowadzenia postępowania w sądzie właściwym dla powoda (projektowany art. 505⁴⁰ § 2 k.p.c.).
- (42) Autor Opinii podziela w tym zakresie stanowisko Ministra Sprawiedliwości, wyrażone w opinii na temat Projektu z dnia 4 grudnia 2024 roku, przywołujące tezę wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 marca 2012 roku, II SA/Wa 2821/11, w którym stwierdzono, iż *„ustawa, której celem jest ochrona danych, na pewno w zamiarze ustawodawcy nie miała umożliwiać niekontrolowanego wypływu danych. Brak instrumentów, pozwalających na jakąkolwiek kontrolę wykorzystania udostępnionych danych, powoduje, że nie ma żadnych gwarancji, ani możliwości sprawdzenia, że udostępnione dane zostaną wykorzystane wyłącznie w (planowanym) postępowaniu sądowym. W hipotetycznej sytuacji podmioty mogłyby przecież wykorzystywać uzyskane w ten sposób*

informacje o użytkownikach forów internetowych w celach innych niż wszczęcie postępowań sądowych, w celach nie mających nic wspólnego z realizacją praw, wynikających z ochrony dóbr osobistych, naruszonych wpisami”.

- (43) Proponowane w Nowelizacji rozwiązanie może więc prowadzić do stworzenia efektu mrożącego (*chilling effect*) debatę publiczną poprzez nadmierne ułatwienie pozyskiwania danych osób wypowiadających się krytycznie w debacie publicznej. W konsekwencji, „ślepy pozew” może stać się instytucją prawną wykorzystywaną do tak zwanych „SLAPPów” (ang. *Strategic Lawsuits Against Public Participation* – zob. na ten temat np. E. Tomczyk, *Regulacje prawne dotyczące strategicznego powództwa zmierzającego do stłumienia debaty publicznej (SLAPP) jako nowy instrument ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2025, nr 1).
- (44) Zjawisko SLAPP odnotował również prawodawca unijny, uchwalając dyrektywę ws. SLAPP. Zgodnie z przepisem art. 22 dyrektywy ws. SLAPP, państwa członkowskie powinny wprowadzić w życie przepisy niezbędne do jej wykonania w terminie do dnia 7 maja 2026 roku. Nie wchodząc w tym miejscu w szczegółowe zagadnienia związane z cytowaną dyrektywą, należy postulować, aby Projektodawca poddał analizie rozwiązania proponowane w Nowelizacji w kontekście przepisów zmierzających do ograniczania zjawiska SLAPP.
- (45) Po trzecie, wprowadzenie proponowanego przez Projektodawcę mechanizmu może nie być wystarczające do osiągnięcia zamierzonego celu Nowelizacji, to jest – ustalenia danych osoby naruszającej dobra osobiste w Internecie. Dane, które według Projektu mają udostępniać usługodawca i przedsiębiorca telekomunikacyjny, mogą pozwolić na ustalenie nie tyle personaliów sprawcy naruszenia, co danych właściciela urządzenia, z którego dokonano wpisu naruszającego dobra osobiste.
- (46) Rozwiązania proponowane w Nowelizacji nie będą więc skuteczne choćby w przypadku, gdy wpis naruszający dobra osobiste zostanie dokonany z urządzenia znajdującego się w publicznej bibliotece czy w przypadku korzystania z wirtualnej sieci prywatnej (ang. *virtual private network, VPN*), w której ukryty jest prawdziwy adres IP urządzenia, z którego korzysta użytkownik.
- (47) Projektodawca dostrzega, że proponowane przepisy mogą nie być wystarczające do ustalenia danych pozwanego. W projektowanym art. 505⁴⁴ k.p.c. wskazał bowiem, że

Sąd umarza postępowanie, jeżeli usługodawca bądź przedsiębiorca telekomunikacyjny (...) nie wskazał wystarczających danych identyfikujących pozwanego bądź ich pozyskanie byłoby niemożliwe. To rozwiązanie jest o tyle problematyczne, że powoduje poniesienie przez osobę poszukującą ochrony prawnej kosztów procesu (przede wszystkim opłaty od pozwu) bez uzyskania *de facto* żadnego efektu zainicjowanego postępowania. Jeszcze dalej idące skutki dla powoda może powodować sytuacja, w której ustalone zostaną dane właściciela urządzenia, z którego dokonano wpisu naruszającego dobra osobiste, a jednocześnie z okoliczności sprawy będzie oczywiście wynikać, że nie jest to sprawca naruszenia.

- (48) Można w tym zakresie ponownie przywołać przykład wpisu dokonanego z komputera udostępnionego w bibliotece publicznej. Zgodnie z literalną treścią przepisów proponowanych w Projekcie, po uzyskaniu danych pozwanego (w przywoływanym przykładzie – biblioteki publicznej), sąd rozpoznaje sprawę według przepisów ogólnych, a zatem – doręcza pozew, wyznaczając pozwanemu termin do złożenia odpowiedzi na pozew (art. 205¹ k.p.c.). Powoduje to konieczność podjęcia obrony przez pozwanego i poniesienia ewentualnych wydatków związanych z zastępstwem procesowym, które ostatecznie będzie musiał zwrócić powód jako przegrywający sprawę (art. 98 i art. 99 k.p.c.). Nawet w przypadku cofnięcia pozwu przez powoda, zostanie mu zwrócona jedynie połowa opłaty od pozwu (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a u.k.s.c.). Należy postulować uwzględnienie tego rodzaju sytuacji przy kształtowaniu przepisów dotyczących „ślepego pozwu”. Tytułem przykładu możliwego rozwiązania należy wskazać obligatoryjne zwrócenie się przez sąd do powoda, czy podtrzymuje on powództwo po ustaleniu danych pozwanego. W razie odpowiedzi negatywnej na to zapytanie, powodowi zwracana byłaby cała opłata od pozwu lub jej większa część.
- (49) Po czwarte, obowiązki dotyczące zakresu danych gromadzonych przez przedsiębiorcę telekomunikacyjnego, które następnie mają zostać udostępnione sądowi, nie korelują z deklarowanym celem Projektu. Skoro osobom poszukującym ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym potrzebne są takie dane pozwanych jak: imię i nazwisko (nazwa) i adres zamieszkania (siedziba), to za niepotrzebne należy uznać przetwarzanie na potrzeby tego postępowania innych danych wymienionych w przepisach art. 18 u.ś.u.d.e. i art. 386 p.k.e. (por. art. 5 ust. 1 lit. c RODO).

- (50) Trzeba mieć przy tym na uwadze, że usługodawca i przedsiębiorca telekomunikacyjny będą udostępniać dane pozwanego sądowi, jednak pełen dostęp do odpowiedzi ww. podmiotów będzie miał powód, jako że będą one znajdować się w aktach sprawy.
- (51) Po piąte, Projektodawca nie uzasadnił w żadnej mierze wysokości przewidzianej w projektowanym art. 505⁴² § 5 k.p.c. grzywny za nieudostępnienie danych sądowi. Z uwagi na zróżnicowanie usługodawców świadczących usługi drogą elektroniczną należałoby postulować odniesienie wysokości grzywny do wysokości przychodów lub obrotów usługodawcy, względnie – pozostawienie w tym zakresie większego zakresu uznania po stronie sądu.
- (52) Końcowo wskazuję, że – podobnie jak w przypadku dyrektywy ws. SLAPP – Projekt i jego uzasadnienie nie są zharmonizowane z rozwiązaniami przewidzianymi w DSA, dotyczącymi granic obowiązków, jakie mogą zostać nałożone na dostawców usług pośrednich (art. 8 DSA) czy wymogami dotyczącymi nakazów udzielenia informacji przez dostawcę usług (art. 10 DSA). Należy przy tym zauważyć, że w wykazie prac legislacyjnych Rady Ministrów pod numerem UC21 znajduje się projekt ustawy o zmianie u.s.u.d.e., zmierzający do dostosowania polskiego porządku prawnego do wymogów DSA. Propozycje zmian w k.p.c. czy innych ustawach, zmierzające do nałożenia obowiązków na dostawców usług społeczeństwa informacyjnego także powinny być zharmonizowane z prawem Unii Europejskiej, aby uniknąć zbędnego chaosu prawnego.

§ 4. Konkluzje

Zjawisko „anonimowego” naruszania dóbr osobistych w Internecie jest niewątpliwie doniosłym problemem społecznym, którego próbę rozwiązania słusznie podjął Projektodawca. Szczegółowy sposób rozwiązania tego problemu, proponowany w Nowelizacji, zasługuje jednak na negatywną ocenę.

Po pierwsze, Projekt wprowadza „punktową” regulację, która wprowadza kolejne postępowanie odrębne do k.p.c., a nadto – nie jest zharmonizowana z prawem Unii Europejskiej ani z projektami aktów prawnych opracowywanymi przez Radę Ministrów.

Po drugie, Projekt przewiduje obowiązek ustalania danych osoby, która dokonała wpisu w Internecie, na etapie poprzedzającym choćby wstępne merytoryczne rozpoznanie powództwa. Powoduje to ryzyko nadużycia „ślepego pozwu” w celu pozyskiwania danych osób, które korzystając z wolności wypowiedzi, wyrażają krytykę istotną z punktu widzenia interesu społecznego.

Po trzecie, zaproponowane wymogi formalne pozwu w postępowaniu odrębnym w sprawach dotyczących ochrony dóbr osobistych przeciwko osobom o nieznanej tożsamości powodują, że w przypadku naruszenia tych dóbr w sposób niedający utrwalić się na wydruku, osoba poszkodowana będzie pozbawiona ochrony.

Podsumowując, w ocenie autora Opinii zasadne jest kontynuowanie prac nad rozwiązaniem problemu polegającego na naruszeniach dóbr osobistych w Internecie, przy jednoczesnym wprowadzeniu daleko idących zmian, uwzględniających przytoczone wyżej uwagi.

Autorem opinii jest adwokat Maciej Obrębski, członek Zespołu ds. prac parlamentarnych Instytutu Legislacji i Prac Parlamentarnych Naczelnej Rady Adwokackiej.

adwokat Dorota Kulińska

Dyrektor
Instytutu Legislacji
i Prac Parlamentarnych
Naczelnej Rady Adwokackiej

Dyrektor
Instytutu Legislacji i Prac Parlamentarnych
przy Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Dorota Kulińska